

UNA ICONA DEL PERIODISME CATALÀ

Es compleixen setanta-cinc anys del naixement i trenta de la mort de Montserrat Roig

TEXT LAURA SAULA
FOTOS PILAR AYMERICH

Montserrat Roig és un dels grans noms de la professió de casa nostra. En paral·lel a l'obra literària, va treballar en ràdio, televisió i premsa i va excel·lir en tots aquests àmbits. Va viure una època convulsa en la qual es va implicar políticament i social. El seu feminisme i el seu progressisme van impregnar una important producció periodística. Roig ens va deixar el 9 de novembre de 1991, amb quaranta-cinc anys, per culpa d'un càncer. Tres dècades després, en aquest article -premiat com a millor reportatge del segon trimestre del *Report.cat*, el setmanari del Col·legi de Periodistes- recordem la seva trajectòria professional.

Retrat de la periodista i escriptora Montserrat Roig, fet el 5 de juliol de 1990, un any i mig abans de la seva mort.

“Era una persona molt justa que va portar el feminisme als mitjans en un moment en què això era bastant complicat”. Així recorda la fotògrafa Pilar Aymerich la seva amiga i companya de professió Montserrat Roig en un vídeo publicat per l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya (ADPC) amb motiu del 75è aniversari del naixement i el 30è de la mort de la periodista catalana. Dues dates que se celebren aquest 2021 i que ens recorden la importància de reivindicar i de llegir l'obra de persones que “han fet molt per tot el moviment feminista”, afegeix Aymerich.

Nascuda el 13 de juny de 1946 a Barcelona, sovint es coneix la trajectòria de

ES VA INICIAR EN L'OFICI A FINAL DELS ANYS SEIXANTA I VA ACABAR TREBALLANT TANT EN PREMSA, RÀDIO COM EN TELEVISIÓ

Montserrat Roig per les novel·les i contes, que li van valdre premis com el Víctor Català per *Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen* (1971) o el Premi Sant Jordi de novel·la per *El temps de les cireres* (1976). En canvi, sovint no es parla tant de la faceta com a periodista. Un ofici que va iniciar a final dels anys seixanta a la revista *Serra d'Or*, on se la va premiar per un reportatge sobre les il·lusions de la seva generació i on les fotos eren de Pilar Aymerich. Una col·laboració entre periodista i fotògrafa que es va mantenir entre 1968 i 1991.

ESPERIT INVESTIGADOR

No va ser fins al 1970 que a Montserrat Roig li va sorgir un dels projectes més ambiciosos: fer un llibre sobre els supervivents catalans dels camps de concentració. *Els catalans als camps nazis* (1977) va ser un intens treball d'investigació que, amb el

temps, es convertiria en un referent històric imprescindible. “És una mostra de com una periodista pot acabar completament absorbida pel tema que investiga”, explicava Aymerich en un reportatge sobre aquest llibre publicat a *Report.cat* el 2017.

I no només el valor periodístic i d'investigació va convertir aquest llibre en un referent com a assaig històric del país, sinó també per la gran tasca a l'hora de visibilitzar les dones catalanes que van morir als camps. “Les olvidades d'entre

els oblidats”, en deia Neus Català, una de les supervivents i un dels principals testimonis femenins del llibre. Segons Català, fins que Roig no la

va entrevistar, mai ningú s'havia preocupat per les dones que van patir i morir als camps de concentració nazis.

MEMÒRIA HISTÒRICA

Mentre anava escrivint el llibre, Roig també va començar a treballar, el 1971, a *Tèle/eXprés*, on va deixar una seixantena d'articles a la secció *Los miércoles letras*

LA INVESTIGACIÓ D'ELS CATALANS ALS CAMPS NAZIS VA SER ABSORBENT, PERÒ ES VA CONVERTIR EN UN REFERENT HISTÒRIC IMPRESCINDIBLE

i més tard, el 1975, també escrivia per a *Mundo Diario*, on es dedicava a descobrir al gran públic els personatges que havien tingut un paper important durant la República i la Guerra Civil, amb l'objectiu

de rescatar-ne la memòria històrica. És en aquest període que coincideix amb companys com Maria Aurèlia Capmany o Terenci Moix.

“La Montse no només va ser una escriptora, va ser una periodista de profunditat, una periodista feminista i una periodista d'esquerres”, comentava fa tres anys el periodista d'investigació Antonio Rubio a la Cadena SER.

Amic de Roig, Rubio la reivindica com una pionera de la memòria històrica i del periodisme d'investigació. Durant els anys

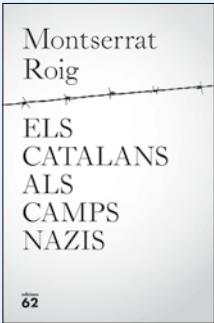
setanta, Roig també va formar part de la redacció de revistes com *Arreu i Triunfo*, on escrivia articles de temàtiques diverses, però on sempre es

percebia la seva tendència d'esquerres i el seu pensament feminista. I no va ser fins al 1977 que va iniciar la trajectòria en el món televisiu de la mà de Joan Anton Benach a TVE amb *Personatges*.

UN LLEGAT RIC I DIVERS

L'obra periodística de Montserrat Roig és divideix entre els assaigs –ja siguin investigacions en profunditat o recull d'articles– i els programes de televisió al circuit català de RTVE.

ELS CATALANS ALS CAMPS NAZIS

Publicada originalment el 1977 i reeditada el 2017 per Edicions 62 amb motiu del seu quaranta aniversari, *Els catalans als camps nazis* és una de les obres cabdals de Montserrat Roig. En el llibre es descobreix la lluita heroica de mig centenar de testimonis de deportats republicans catalans que van resistir la degradació i la barbàrie dels camps de concentració nazis.

L'AGULLA DAURADA

Guanyadora del Premi Nacional de Literatura Catalana el 1986, *L'Agulla daurada* és un retrat dels testimonis que van viure el setge de Leningrad durant l'ocupació nazi. Per escriure'l, l'any 1980 Roig va viatjar fins a aquesta ciutat soviètica (actualment Sant Petersburg) convidada per Edicions Progrés de Moscou. Allà va fer entrevistes punyents a supervivents del setge i va conèixer, i descobrir, la ciutat i els habitants.

DIGUES QUE M'ESTIMES ENCARA QUE SIGUI MENTIDA

Aquest llibre, escrit un any abans de la mort de Roig i publicat a Edicions 62, és un recull d'articles i reflexions sobre l'ofici d'escriure, el vici de compartir la lectura, la mirada de la narradora femenina, a més d'una definició de les geografies literàries de les ciutats, elaborada a partir de l'evolució paral·lela de la dona i la ciutat de Barcelona al llarg de la història.

UN PENSAMENT DE SAL, UN PESSIC DE PEBRE. DIETARI OBERT 1990-1991

Aquest recull d'articles que Roig va escriure entre el setembre de 1990 i el novembre de 1991 suposa tot un testimoni de la seva visió del món. Escrit fins dos dies abans de morir, hi trobem temàtiques tan diverses com la condició humana, el feminisme, el discurs contra el poder, la interrogació sobre el mal, la guerra, el fet d'escriure o l'ofici de periodista. Publicat per Edicions 62 i amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, és un testimoni glo-

bal d'una visió i d'una concepció del món en què destaca la qualitat literària i la profunditat.

RETRATS PARAL·LELS. UNA ANTOLOGIA

En aquest recull, publicat per Edicions 62 el 2020, s'aplega una sèrie d'entrevistes que va fer a personalitats del món de la cultura dels setanta. Gent com Clementina Arderiu, Joan Brossa, Pere Calders, Miquel Martí i Pol, Josep Pla, Mercè Rodoreda, Llorenç Villalonga o Eugeni Xammar. Tota una selecció d'entrevistes que ha estat realitzada pels escriptors i periodistes Gemma Ruiz i Albert Forn, que també s'han encarregat d'escriure'n el pròleg.

PERSONATGES

Entre setembre del 1977 i juliol del 1978 Roig va presentar el programa d'entrevistes *Personatges* a TVE-Catalunya en què va entrevistar a Joan Fuster, Maria Aurèlia Capmany, Antoni Tàpies o Neus Català, entre molts altres. Després de quaranta-nou programes, es va eliminar de la graella amb l'argument que ja no quedaven personatges per entrevistar. El motiu real era que Roig figurava en les llistes electorals del PSUC.

CLAR I CATALÀ

Amb els canvis polítics, Roig va poder tornar a la televisió el 1981 amb un nou espai d'entrevistes (*Clar i català*.) Aquesta vegada el format ja era en color i oferia un cicle d'entrevistes als líders polítics parlamentaris catalans, començant per Josep Tarradellas en la primera entrevista i culminant amb Jordi Pujol. El programa li va merèixer el premi Òmnium Cultural.

SENSE CONCESSIONS

Lírica i mordaç, compromesa i honesta. Va ser una de les estrelles de la Transició. En el context de la resistència antifranquista de final dels seixanta i primers setanta, Montserrat Roig va saber crear una veu pròpia en un moment en què l'esperit de col·lectivitat organitzava el pensament social i l'activitat política. Roig va fer sentir la seva veu crítica contra el patriarcat des del grup de Vindicació Feminista i amb un paper actiu en el PSUC fins i tot quan ja no hi militava, poc amiga de consignes, es va mantenir, des dels articles i entrevistes, fidel als principis de solidaritat i de denúncia de la injustícia social i dels crims contra la humanitat. Una línia que va mantenir a la dècada següent, atenta als fets que menaven cap a la implantació del neoliberalisme i dels seus desastres anunciats.

Les formes del poder sempre li van resultar sospitoses. Una capacitat lectora voraç, un intel·lecte extremament àgil i la plena consciència del que s'hi jugava en cadascuna de les seves aparicions, ja fos en premsa escrita o per televisió, expliquen l'esmolada precisió dels articles contestataris i les entrevistes a les quals podia dedicar entre dues o tres setmanes de feina. Insubornable, feia por al poder. Era difícil saber per on aniria malgrat que una cosa era ben certa: buscava sempre la veritat sense concessions.

Betsabé Garcia

Filòloga i escriptora. Autora del llibre *Amb uns altres ulls* (Roca Editorial), biografia de Montserrat Roig

Roig, el 1977, durant una entrevista a Paco Candel a casa de l'escriptor

Aquest programa, on va entrevistar a personalitats com Antoni Tàpies, Pau Vila, Joan Fuster o Marta Mata, entre molts altres, li donaria una gran popularitat. Sobretot perquè feia entrevistes en

Mentrestant, seguia col·laborant a la revista *L'Avenç* i a *El Periódico*, on va tenir una secció fixa i va arribar a viatjar a indrets com l'antiga URSS. Una estada que va culminar amb la publicació de *L'Agulla daurada*, un llibre que

EN EL PROGRAMA PERSONATGES, AL CIRCUIT CATALÀ DE TVE, VA PODER MOSTRAR LA SEVA SENSIBILITAT EN L'ART DE L'ENTREVISTA

profunditat en què aconseguia que els entrevistats se sentissin còmodes i relaxats a l'hora de parlar.

POLÍTICA CATALANA I INTERNACIONAL

“Si bé era una autèntica periodista que va practicar el periodisme total en premsa, ràdio i televisió, Roig va portar compromís social i polític, feminitat, feminisme, qualitat literària, investigació i una especial sensibilitat al gènere de l'entrevista”, afirmava Joaquim Roglan en un reportatge publicat a CAPÇALERA el 2016. Un gènere amb el qual se sentia còmoda i que va seguir practicant el 1981 al programa de RTVE *Clar i català*, en què va entrevistar a polítics com Josep Tarradellas o Jordi Pujol.

fer en un treball que és a mig camí entre l'assaig i el testimoni personal amb un estil i plantejament semblant als llibres que, trenta anys més tard, li donaren el premi Nobel a la periodista Svetlana Aleksiévitch.

Les últimes col·laboracions les va fer al diari *Avui*, on el 9 de novembre de 1991 es va publicar el seu últim article: “Un múscul traïdor”. Un dia després, Roig deixava aquest món a l'edat de quaranta-cinc anys, víctima d'un càncer de mama. Una trajectòria curta i intensa, però plena de mèrits, que ens deixa amb una pregunta: què se n'hauria fet avui, si encara fos viva? Ç